

θέντα ἔνοχον συνωμοσίας· ἀναφέρει ὅτι ἔπειτα ἐτύφλωσε τὸν τε Ἀρτάβασδον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν ἐπιφέρει περὶ ἄλλων διωγμῶν καὶ περὶ λεηλασίας τῆς πόλεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τινι προηγουμένη σημειώσει ὁ Σλόσσερ παρατηρεῖ ὅτι τὸ εἶμενον τοῦ Νικηφόρου ἔχει χάσματα. Τί ἔννοεῖ ὁμως διὰ τούτου; Ἄν ὅτι τὰ χειρόγραφα τοῦ Νικηφόρου εἶναι ἐνιαχοῦ ἐφθαρμένα καὶ ἑλλιπῆ, τούτο εἶναι βέβαιον, ἀλλὰ τὸ προκειμένον χωρίον εἶναι ἀκέραιον καὶ ἔχει ὑγιῶς. Ἄν δὲ ὁμιλῶν περὶ χασμάτων ὁ Σλόσσερ ἔννοῃ ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Νικηφόρου εἶναι, ὅπως ἐπιγράφεται, σύντομος καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα δὲν ἀναφέρει τὰς λεπτομερείας ὅσας ἱστορεῖ ὁ Θεοφάνης, τὸ ζήτημα περιπλέκεται. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ σύντομος ἱστορία τοῦ Νικηφόρου δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ὅσα ἡ ἐκτενὴς χρονογραφία τοῦ Θεοφάνους. Ἄλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθῆ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου λεγόμενα, ὑπολαμβάνοντες ὡς ἀναμφίβολον ὅτι μόνον χάριν συντομίας παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου. Τὸ δὲ ζήτημα τούτου εἶναι μὲν δύσκολον ἀλλ' ὄχι καὶ ἀδιάλυτον. Μὴ λησμονῶμεν πρὸ πάντων ὅτι ὁ Νικηφόρος ἦτο μὲν ἐπίσης πολέμιος τῶν εἰκονομάχων, ὅπως ὁ Θεοφάνης, ἦτο ὁμως ἀνὴρ μετριοπαθῆς, ὅστις ἐξέθεσε τὰ ἀληθῆ τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀμαρτήματα, χωρὶς οὔτε τὰς ἀρετὰς αὐτῶν νὰ ἀποκρύπτῃ οὔτε τὰς κακίας νὰ δεινοῖ, ἐνῶ ὁ Θεοφάνης εἶναι ἀδιάλειπτος καὶ ἀδυσάπητος αὐτῶν κατήγορος. Ἰνα ἀποδειχθῇ τούτο, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν πῶς ἐκθέτουσιν οὗτοι ἕτερα γεγονότα τῆς προκειμένης στάσεως. Ὁ Νικηφόρος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Σισίνιος ἐφωράθη ἔνοχος συνωμοσίας. ὁ Θεοφάνης δὲν το ὁμολογεῖ, ἵνα παραστήσῃ ἀγνώμονα τὸν Κωνσταντῖνον. Ἀμφότεροι λέγουσιν ὅτι διὰ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν πολλοὶ κάτοικοι τῆς πολιορκουμένης πρωτευούσης ἔφευγον ἐκ τῆς πόλεως· ἀλλ' ὁ μὲν Νικηφόρος προστίθισιν ὅτι «Κωνσταντῖνος δὲ ἅπαντας εὐμενῶς ἐδέχτο καὶ περιεποιεῖτο μάλιστα», ὁ δὲ Θεοφάνης οὐδὲ λέξιν ἀναφέρει περὶ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τοῦ βασιλέως, ἣτις δὲν μαρτυρεῖ βεβαίως ὅτι εἶχε ψυχὴν ἀγρίαν καὶ αἰμοβόρον. Ὁ Κωνσταντῖνος Ε' ἐπιτρέπων καὶ ἐνθαρρύνων τὴν ἔξοδον τῶν ἀνθρώπων τούτων ὄχι μόνον ἐδείκνυτο ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἣτις ἔσπευσε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἀρτάβασδον, ἀλλὰ καὶ τὸν τελευταῖον τούτον ἀνεκούφιζε παρέχων οὕτως αὐτῷ τὸν τρόπον τοῦ νὰ παρατείνῃ τὴν ἄμυναν· οὐδὲν ἦττον δὲν ἐλησμόνησε τὸ καθῆκον τῆς φιλανθρωπίας, ὥστε δὲν ἦτο τοσοῦτον θηριώδης ὅσον παρέστησαν αὐτὸν ὁ Θεοφάνης καὶ οἱ ἀντιγράφωντες αὐτὸν ἱστορικοί. Σημειωτέον πρὸς τούτους ὅτι τὰ γεγονότα τῆς δεινῆς σφαγῆς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀρταβάσδου καὶ τῆς λεηλασίας τῆς πόλεως ἦσαν τόσον σπουδαῖα ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι χάριν συντομίας παρέλιπεν αὐτὰ ὁ Νικηφόρος, ἐνῶ πρὸ μικροῦ εἶδομεν ὅτι χάριν ἀληθείας δὲν ἐδίστασεν οὗτος νὰ παρατείνῃ ἐπ' ὀλίγον τὸν λόγον, ἀναφέρων γεγονότα ἀποσιωπώμενα ὑπὸ τοῦ συνήθως μακρηγοροῦντος Θεοφάνους. Τούτων πάντων ἕνεκα τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν νομίζομεν ὅτι δικαιούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἄξια ἱστορικῆς πίστεως τὰ περὶ τῆς εἰρημένης σφαγῆς καὶ λεηλασίας ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου χρονογράφου μετὰ πλείστου στόμφου ἱστορούμενα.

Ἄλλ' ὁ Σλόσσερ ἐξηκόντισε καὶ ἄλλην κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου κατηγορίαν, ἣτις ἠθικῶς θεωρουμένη δύναται νὰ λογισθῇ δεινότερα πασῶν τῶν προηγουμένων. Κατηγορεῖ αὐτὸν πρῶτον ὅτι ἐν τῷ ἱππικῷ ἀγῶνι ἐν ᾧ συμπεριήγαγε δεσμίους τὸν Ἀρτάβασδον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἶχε συγχρόνως παρακολουθοῦντα καὶ τὸν πατριάρχην Ἀναστάσιον δέσμιον καὶ ἐξανάστροφα ἐπὶ ὄνου καθήμενον· ἔπειτα δὲ ὅτι, ἐπειδὴ οὐδένα ἄλλον ἐγίνωσκε πρόθυμον νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βουλευμάτων